

İNSAN TÜKETİMİ AMACIYLA KULLANILMAYAN HAYVANSAL YAN ÜRÜNLER YÖNETMELİĞİ**BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar****Amaç****MADDE 1- (Değişik:RG-24/12/2013-28861)**

(1) Bu Yönetmeliğin amacı; halk ve hayvan sağlığına, gıda ve yem güvenilirliğine yönelik riskleri engellemek veya asgariye indirmek amacıyla insan tüketimine sunulmayan hayvansal yan ürünler ile bunların türev ürünlerine ilişkin sağlık kuralları ile ilgili usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu Yönetmelik; hayvan hastalıklarının kontrol ve eradikasyonunu amaçlayan ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla;

a) İnsan tüketimi amacıyla kullanılmayan hayvansal yan ürünlerin tanımlanması, sınıflandırılması, toplanması, taşınması, depolanması, işlenmesi, piyasaya arz edilmesi, imha edilmesi, kullanılması, ithalatı, ihracatı ve transiti ile bu işlerle iştigal eden kurum, kuruluş ve kişiler dâhil işletmeleri,

b) Hayvansal orijinli ürünlerin üretiminde kullanılan ham maddeler ve insan tüketimi amacıyla üretilmiş, ancak işletmeci tarafından insan tüketimi amacıyla kullanılmamasına karar verilen ürünleri,

c) Yemek atıklarını;

1) Uluslararası taşımacılık yapan ulaşım araçlarından geldiklerinde,

2) Hayvan beslenmesinde kullanılması amaçlandığında,

3) Basınçlı sterilizasyon veya 10 uncu maddede belirtilen metotlardan biriyle işlenecek olan hayvansal yan ürünler ile biyogaz ve kompost işletmelerinde kullanılması amaçlandığında, kapsar.

(2) BuYönetmelik;

a) Ticari amaçlarla karaya çıkarılan su hayvanları ile insan ve hayvanlara geçebilen hastalık şüphesi veya belirtisi olmayan, çiftlikte yetiştirilen av hayvanları dışındaki, yaban hayvanlarının tüm gövde veya parçalarını,

b) Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği hükümleri saklı kalmak kaydıyla iyi avlanma uygulamalarına göre öldürüldükten sonra toplanmamış av hayvanlarının tüm gövdeleri veya parçalarını,

c) Avcıların doğrudan veya perakendeciler vasıtasıyla son tüketiciye küçük miktarlarda tedarik ettiği av hayvanı veya av hayvanı etinden elde edilen hayvansal yan ürünleri,

ç) Damızlık amaçlı oosit, embriyo ve spermayı,

d) Menşe işletmede elde edilen, bulundurulmuş, imha edilen veya kullanılan çiğ süt, kolostrum ve bunların ürünlerini,

e) Yumuşak dokusu veya eti ayrılmış kabuklu hayvanların kabuklarını,

f) Birinci fıkranın (c) bendinde belirtilenler haricindeki yemek atıklarını,

g) 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, parazitler dâhil insanlara bulaşma riski bulunan, hastalık belirtisi gösteren balıkların gemide iç organlarının çıkarılması sonucu elde edilen materyal hariç Hayvansal Gıdalar için Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği ve 17/12/2011 tarihli ve 28145 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gıda Hijyeni Yönetmeliği hükümlerine uygun gemilerde avlanma faaliyetleri süresinde ortaya çıkan ve denizde imha edilen materyali,

ğ) Sadece mahallindeki son tüketiciye doğrudan tedarik etmek üzere kesme ve depolama yapan perakende dükkânlarından gelen çiğ pet hayvanı yemini,

h) Menşe çiftliklerde özel kişisel tüketim için kesilen hayvanlardan elde edilen çiğ pet hayvanı yemini,

ı) Gübre ve mineralize olmayan deniz kuşu gübresi dışındaki dışkı ve idrarı,

kapsamaz.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Yönetmelik,

a) 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 6 ncı maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7 nci maddesine dayanılarak,

b) Hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünlerine ilişkin sağlık kurallarını belirleyen 1069/2009/EC sayılı Avrupa Birliği direktifine paralel olarak, hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 - (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Atık: Herhangi bir faaliyet sonucunda oluşan, çevreye atılan veya bırakılan herhangi bir madde veya nesneyi,

b) Bakanlık: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını,

c) Basınçlı sterilizasyon: Hayvansal yan ürünlerin 50 mm parça büyüklüğünden fazla olmamak üzere küçültülerek, kesintisiz bir şekilde 3 bar basınçta en az 20 dakika, iç sıcaklığı 133 °C den fazla olacak şekilde işlenmesini,

ç) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Belirlenmiş risk materyali: TSE Hastalığının önlenmesi, kontrolü ve ortadan kaldırılması için Bakanlıkça belirlenen hayvan, hayvanın organ ve doku benzeri maddelerini,

d) BSE: (Bovine Spongiform Encephalopathy): Sığırlarda görülebilen nakledilebilir süngerimsi beyin hastalığını,

e) Çiftlik hayvanı: Et, süt, yumurta da dâhil olmak üzere gıda, deri, kürk, yün, tüy veya diğer ürünlerin temini için veya işgücü amacıyla insanlar tarafından yetiştirilen ve beslenen hayvanları,

f) Düzenli depolama alanı: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmış, iç imha alanı dâhil atığın toprağın üstüne veya içine depolandığı atık imha alanını,

g) Gübre: Çiftlikte yetiştirilen balıklar hariç çiftlik hayvanlarının, altlık olarak kullanılan saman ve talaş parçaları ile karışık olsun veya olmasın dışkı ve idrarı,

ğ) Hayvan: Suda yaşayan hayvanlar, sürüngenler ve amfibi hayvanlar dâhil omurgalı ve omurgasız canlıları,

h) Hayvansal yan ürün: Yetiştiricilikte kullanılmayacak olan sperma, oosit, embriyo dâhil, insanlar tarafından tüketimi amaçlanmayan hayvan kökenli ürünler veya hayvanların bütün vücut veya parçaları ile artıklarını,

ı) İlgili Bakanlıklar: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığını,

i) İşletme: Av tekneleri hariç, hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin muamele edildiği yeri,

j) İşletmeci: Hayvansal yan ürünleri veya bunların türev ürünlerini bulunduran, taşıyan, ticaretini yapan ve kullanıcılar dâhil gerçek ve tüzel kişileri,

k) Kollajen: Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliğinin ilgili gerekliliklerine göre üretilmiş hayvan kemikleri, postları, derileri, tendonları ve ligamentlerinden elde edilmiş protein esaslı ürünü,

l) Kompost: Çeşitli organik maddelerin organizmalar tarafından ayrıştırılmış ve mineralize olmuş ürünlerini,

m) Menşee: Hayvansal yan ürünler ve türev ürünlerinin ilk elde edildiği yeri,

n) Organik gübre ve toprak zenginleştirici: Toprağın fiziksel, kimyasal ve bitki besleme özellikleri ile biyolojik aktivitesinin sürdürülmesi veya geliştirilmesi için ayrı ayrı veya birlikte kullanılan gübre, mineralize olmayan deniz kuşu gübresi, sindirim kanalı içeriği, kompost ve sindirim kalıntıları dâhil hayvansal ürünleri,

o) Pet hayvanı: İnsanlar tarafından beslenen, yetiştirilen veya bakılan ancak insan tüketimi için kullanılmayan ve gıda amaçlı olmayan herhangi bir hayvanı,

ö) Santrifüj veya seperator tortusu: Çiğ sütün arındırılmasından sonra ve yağı alınmış süt ile kremanın çiğ süttten ayrıştırılması sonrası geriye kalan ve yan ürün olarak toplanan materyali,

- p) Su hayvanı: Deniz ve tatlı suda yaşayan balıklar, yumuşakçalar ve kabukluları,
- r) TSE (Transmissible Spongiform Encephalopathy): Hayvanlarda görülen BSE ve skrapı gibi tüm nakledilebilir süngerimsi beyin hastalıklarını,
- s) Türev ürün: Hayvansal yan ürünlerin bir ya da daha fazla muameleye, dönüştürmeye ve işlemeye tabi tutulması sonucunda elde edilen ürünleri,
- ş) Uzak alan: Hayvan varlığının çok az olduğu, atık imha tesislerinin çok uzak olduğu, hayvansal yan ürünlerin toplanması ve nakliyesinin yerel imha tesislerine göre kabul edilemez derecede zor olduğu bir alanı,
- t) Yaban hayvanı: İnsanlar tarafından barındırılmayan bütün hayvanları,
- u) Yetkili otorite: Bakanlık veya Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş gerçek veya tüzel kişiyi, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yükümlülükler, Sevk Yasağı ve Sınıflandırma

Yükümlülükler

MADDE 5 - (1) İşletmeci bu Yönetmelik kapsamına giren hayvansal yan ürün veya bunların türev ürünlerini başlangıç noktası olarak en kısa sürede tanımlar ve bu Yönetmelik hükümlerine uygun olarak işlemde geçmelerini sağlar.

(2) İşletmeci, faaliyetleri kapsamına giren hayvansal yan ürünlerin ya da bunların türev ürünlerinin, kendi kontrolü altındaki toplama, taşıma, muamele, dönüştürme, işleme, depolama, pazara sürme, dağıtma, kullanım ve imha işlemlerinin tüm aşamalarının bu Yönetmelik hükümlerine uygun olmalarını sağlar.

(3) Bakanlık, ikinci fıkrada belirtilen şartların işletmeciler tarafından yerine getirilmesini izler ve kontrol sisteminin kurulmasını ve devamlılığını sağlar.

(4) Bakanlık, hayvansal yan ürünlerin en kısa sürede toplanması, tanımlanması, taşınması ve bu Yönetmeliğe göre işlenmesi, kullanılması ve imha edilmesini sağlayacak sistemin kurulmasını sağlar.

(5) 28 inci, 30 uncu ve 31 inci maddelerde belirtilen türev ürünler için üretim zincirinin son aşamasına geldiğine dair bir son nokta belirlenir ve ürün bu aşamadan sonra bu Yönetmelik hükümlerine tabi olmaz.

(6) Bakanlık, halk ve hayvan sağlığını korumak amacıyla, üretim zincirinin son noktasını değiştirebilir ve gerekli önlemleri alır.

Sevk yasağı

MADDE 6- (1) 5996 sayılı Kanun gereği Bakanlık tarafından ilan edilmiş bulaşıcı hastalık nedeniyle kısıtlama konulmuş hayvancılık işletmeleri, hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerini işleyen işletmeler, tesisler veya bölgelerdeki ilgili hastalığa duyarlı türlerden elde edilen hayvansal yan ürünler ve türev ürünlere sevk yasağı konulur.

(2) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünleri, insanlara ve hayvanlara bulaşabilen hastalıkların yayılmasını engelleyecek koşullarda sevk ediliyorsa birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünlerinin sınıflandırılması

MADDE 7 - (1) Hayvansal yan ürünler, bu ürünlerin halk ve hayvan sağlığına karşı oluşturduğu risk seviyesine göre sınıflandırılır. Aksi belirtilmedikçe türev ürünler elde edildikleri hayvansal yan ürünün sınıfındaki kurallara veya Bakanlıkça bu Yönetmeliğin uygulanması amacıyla çıkarılan mevzuat hükümlerine tabidir. Sınıflandırmaya giren hayvansal yan ürünler listeden çıkarılamaz.

a) Kategori I materyaline giren materyaller aşağıda belirtilmiştir.

1) (Mülga:RG-24/12/2013-28861)

2) (Mülga:RG-24/12/2013-28861)

3) Çiftlik hayvanları ve yabani hayvanlar hariç, pet hayvanları, sirk ve hayvanat bahçesi hayvanları gibi hayvanların,

4) 13/12/2011 tarihli ve 28141 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik hükümleri saklı kalmak şartıyla deneysel amaçlar için kullanılan hayvanların,

5) İnsan veya hayvanlara bulaşabilecek bir hastalık etkeni taşıdığından şüphelenilen yaban hayvanlarının,

deri ve postları dâhil tüm gövdeleri veya parçaları,

6) (Mülga:RG-24/12/2013-28861)

7) (Mülga:RG-24/12/2013-28861)

8) 17/12/2011 tarihli ve 28145 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik ile ilgili diğer mevzuat hükümlerince yasaklanmış maddelerin verildiği hayvanlardan elde edilen hayvansal yan ürünler,

9) Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmeliğin EK–1 Grup B Veteriner ilaçları ve bulaşanlar listesinde yer alan ve Bakanlık tarafından kullanılmasına izin verilen bileşenlerin kullanım düzeylerini aşan kalıntıları taşıyan hayvansal yan ürünler.

10) (Değişik:RG-24/12/2013-28861) 22 nci madde uyarınca kategori 1 materyali işleyen işletme veya tesislerde atık su muamelesi sırasında toplanan hayvansal yan ürünler,

11) Uluslararası taşımacılık yapan araçlardan gelen yemek atıkları,

12) Kategori I materyali ile karışmış kategori II veya kategori III materyali.

13) (Ek:RG-24/12/2013-28861)⁽¹⁾ 15/12/2011 tarihli ve 28142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Nakledilebilir Süngerimsi Beyin Hastalıklarına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği kapsamında hastalık şüphesi bulunan, hastalığı doğrulanan veya hastalığın eradikasyonu amacıyla itlaf edilen hayvanlar ile hastalığın izlenmesi için belirlenen materyaller.

b) Kategori II materyaline giren materyaller aşağıda belirtilmiştir.

1) Mineralize olmamış deniz kuşları gübresi, gübre ve sindirim sistemi içeriği,

2) 22 nci madde uyarınca kategori II materyalini işleyen işletme veya tesisler ile birinci fıkranın (a) bendinin (10) numaralı alt bendinde belirtilenler dışında kalan kesimhanelerden elde edilen hayvansal yan ürünler,

3) Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik gereğince kullanılmasına izin verilen düzeylerin üzerinde onaylı madde veya bulaşan kalıntıları içeren hayvansal yan ürünler,

4) İçerisinde bulunan yabancı cisimler sebebiyle insan tüketimine uygun olmadığı belirlenen hayvansal ürünler,

5) İlgili mevzuat uyarınca özel şartlara tabi olarak ülkeye girişine izin verilenler veya mahrecine iadesine izin verilmiş olanlar hariç, ülkeye girişine uygun bulunmayan kategori I materyali dışındaki hayvansal ürünler,

6) İhracattan geri dönüp menşe işletmenin kabul etmediği kategori I materyal dışındaki hayvansal ürünler,

7) Kategori I ve III de yer almayan; ceninler, damızlık amaçlı olmayan oosit, embriyo, sperma ve yumurta içinde ölmüş kanatlılar ile hastalık kontrolü amacıyla öldürülen hayvanlar dâhil insan tüketimi amacı dışında ölen veya öldürülen hayvanlar ve bunların parçaları,

8) Kategori III materyali ile karışmış kategori II materyali,

9) Kategori I veya kategori III materyali dışındaki hayvansal yan ürünler.

c) Kategori III materyaline giren materyaller aşağıda belirtilmiştir.

1) İnsanların tüketimine uygun olup ticari sebeplerle insan tüketimine sunulması amaçlanmayarak kesilen hayvanların karkas ve parçaları ile öldürülen av hayvanlarının gövdesi veya parçaları,

2) Kesim öncesi muayene sonucu insan tüketimi için uygun bulunan ve kesimhanede kesilen hayvan karkas ve parçaları, insan tüketimi için öldürülen av hayvanı gövde ve parçaları; insan ve hayvanlara geçebilen bulaşıcı hastalık belirtisi göstermeyen ancak insan tüketimi için reddedilmiş olan hayvan karkas veya gövdeleri ile bunların parçaları, kanatlı kafaları, TSE testi gerekmeyen geviş getirenler harici hayvanlar ile TSE testi yönünden negatif sonuç alınan geviş getirenlerin kırpıntı ve parçaları dâhil deri ve postları, boynuz, diz ve dirsek eklemi dâhil ayakları, domuz kılırları, tüyler,

3) Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliğine göre insanlara ve hayvanlara geçebilen bulaşıcı hastalık belirtisi göstermeyen, çiftlikte kesilen kümes hayvanları ve tavşanımsılardan elde edilen hayvansal yan ürünler,

4) Kesim öncesi muayenede kan yolu ile insan ve hayvanlara bulaşabilecek hastalık belirtisi göstermeyen ve insan tüketimi için uygun bulunan TSE testi gerekmeyen geviş getiren hayvanlar dışındaki hayvanların kanları ile TSE testi yönünden negatif sonuç alınan geviş getiren hayvanların kanları,

5) Yağı alınmış kemikler, don yağı tortusu ve sütün işlenmesi sonucu ortaya çıkan santrifüj veya seperatör tortuları dahil insan tüketimi amaçlı ürünlerin üretiminden kaynaklanan hayvansal yan ürünler,

6) Üretim veya paketleme hataları bulunan veya halk ve hayvan sağlığı için risk taşımayan diğer kusurları olan veya ticari sebeplerle insan tüketimine sunulması amaçlanmayan hayvansal ürünler veya hayvansal ürün içeren gıda maddeleri,

7) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Üretim veya paketleme hataları bulunan veya halk ve hayvan sağlığı için risk taşımayan diğer kusurları olan veya ticari sebeplerle yem olarak kullanılması amaçlanmayan pet hayvanı yemi, hayvansal yem, hayvansal yan ürün veya türev ürünlerini içeren yem maddeleri,

8) İnsan ya da hayvanlara geçebilen bulaşıcı hastalık belirtisi göstermeyen canlı hayvanlardan elde edilen kan, plasenta, yün, tüy, kıl, boynuz, toynak ve çiğ süt,

9) İnsan ya da hayvanlara geçebilen bulaşıcı hastalık belirtisi göstermeyen, deniz memelileri hariç su hayvanları ve bu hayvanların parçaları,

10) İnsan tüketimi amaçlı ürünler üreten işletme veya tesislerde su hayvanlarından elde edilen hayvansal yan ürünler,

11) İnsan ya da hayvanlara geçebilen bulaşıcı hastalık belirtisi göstermeyen yumuşak doku veya etini içeren su kabuklularının kabukları, kara hayvanlarından elde edilen kuluçka yan ürünleri, yumurta ve yumurta kabuğu içeren yumurta yan ürünleri, ticari amaçlarla öldürülen günlük civcivler,

12) İnsan ve hayvanlarda hastalık yapıcı olanlar dışındaki su ve kara omurgasızları,

13) Pet, sirk veya hayvanat bahçesi hayvanı olmayan, deney hayvanı olarak kullanılmamış, insana ve hayvana geçecek bulaşıcı hastalık taşımayan veya hastalık şüphesiyle itlaf edilmemiş olan kemirgen ve tavşanımsılara ait hayvanlar ve bunların parçaları,

14) (2) numaralı alt bentte belirtilenler hariç, insan ya da hayvanlara geçebilen bulaşıcı hastalık belirtisi göstermeyen ölü hayvanlardan elde edilen deri ve postlar, toynak, tüy, boynuz, yün, kıl ve kürkler,

15) Kesim öncesi yapılan muayene sonucu insan tüketimine uygun bulunan, kesimhanede kesimi yapılan ve insan ya da hayvanlara geçebilen hastalık belirtisi göstermeyen hayvanların yağ dokusu,

16) Uluslararası taşımacılık yapan ulaşım araçlarından elde edilenler hariç diğer yemek atıkları.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hayvansal Yan Ürün ve Türevlerinin Kullanımı, İmhası, Uygulama Tedbirleri, İstisnalar, Amaçlar ve Alternatif Yöntemler

Kullanımdaki yasaklar

MADDE 8- (1) Hayvansal yan ürünlerin ve bunların türevlerinin aşağıda belirtilen durumlarda kullanılması yasaktır.

a) Kürk hayvanları hariç karasal hayvanların, aynı türden hayvanların gövdeleri veya parçalarından elde edilen işlenmiş hayvan proteinleri ile beslenmesi.

b) **(Mülga:RG-24/12/2013-28861)**

c) Kürk hayvanları hariç, çiftlik hayvanlarının yemek atıkları, yemek atıkları içeren veya yemek atıklarından elde edilen yemler ile beslenmesi.

ç) Gübre hariç olmak üzere, toprak zenginleştirici veya organik gübre uygulanan meralarda halk ve hayvan sağlığı riskinin kontrolü açısından en az 21 günlük bekleme süresi geçmeden çiftlik hayvanlarının bu alanlarda otlatılması veya buradan biçilen otlarla beslenmesi.

d) Çiftlik balıklarının aynı türden balık gövdeleri ve gövde parçalarından elde edilmiş işlenmiş proteinler ile beslenmesi.

e) Kanatlı hayvanların ve çiftlik balıklarının 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (7) ve (13) numaralı alt bentlerinde belirtilen ürünler ve ayrıca domuzlardan elde edilen hayvansal proteinler ile beslenmesi.

(2) Bakanlık, bu maddede ortaya konan yasakların kontrolü ve uygulanmasında,

a) Birinci fıkranın (a) ve (d) bentlerinde belirtilen belli tür hayvanlardan kaynaklanan materyalin varlığını doğrulamak için kullanılacak tespit metotları ve testleri ile tesadüfi olarak veya teknik olarak kaçınılmaz bulaşma sonucu önemsiz oranda bulunabilecek işlenmiş hayvan proteini eşiklerinin belirlenmesine,

b) Kürk hayvanlarının aynı türden hayvan gövdeleri ve gövde parçalarından elde edilmiş proteinler ile beslenmesine,

c) Birinci fıkranın (ç) bendinde belirtilen bekleme süresi başta olmak üzere, çiftlik hayvanlarının organik gübre ve toprak zenginleştirici uygulanmış alanlarda beslenmesine,

ilişkin önlemleri alır.

İmha etme ve kullanım

MADDE 9 -(1) Kategori I materyallerinin imha edilmesi ve kullanımıyla ilgili hususlar aşağıda belirtilmiştir.

a) İşlenmeden doğrudan veya gerektiğinde yetkili otoritenin kararına göre basınçlı sterilizasyon ile işlendikten sonra kalıcı olarak işaretlenip yakılarak imha edilir.

b) Materyal atıksa, işlenmeden doğrudan veya yetkili otoritenin talebine göre basınçlı sterilizasyon ile işlendikten sonra kalıcı olarak işaretlenip ya geri kazanılır ya da birlikte yakma yöntemi ile yakılarak imha edilir.

c) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (13) numaralı alt bendinde belirtilen hayvanlar hariç hastalığın izlenmesi için belirtilen materyaller dahil kategori I materyalleri basınçlı sterilizasyonla işlendikten ve kalıcı olarak işaretlendikten sonra düzenli depolama alanlarında gömülerek imha edilir.

ç) 7 nci maddenin birinci fıkrası (a) bendinin (11) numaralı alt bendinde belirtilen kategori I materyali düzenli depolama alanına gömülerek imha edilir.

d) İşlenmeden veya işlendikten sonra yakıt olarak kullanılır.

e) 28 inci, 30 uncu ve 31 inci maddelerde belirtilen türev ürünlerin üretiminde kullanılır ve bu maddelerde belirtilen kurallara göre piyasaya arz edilir.

(2) Kategori II materyallerinin imha edilmesi ve kullanımıyla ilgili hususlar aşağıda belirtilmiştir.

a) İşlenmeden doğrudan veya gerektiğinde yetkili otoritenin kararına göre basınçlı sterilizasyon ile işlendikten sonra kalıcı olarak işaretlenip yakılarak imha edilir.

b) Materyal atıksa işlenmeden doğrudan veya yetkili otoritenin talebine göre basınçlı sterilizasyon ile işlendikten sonra kalıcı olarak işaretlenip ya geri kazanılır ya da birlikte yakma yöntemi ile yakılarak imha edilir.

c) Materyal, basınçlı sterilizasyonla işlendikten ve kalıcı olarak işaretlendikten sonra düzenli depolama alanına gömülerek imha edilir.

ç) Uygulanabilir olduğunda basınçlı sterilizasyonla işlendikten sonra 27 nci maddeye göre piyasaya sunulmak üzere kalıcı olarak işaretlenerek toprak zenginleştirici veya organik gübre üretiminde kullanılır.

d) Basınçlı sterilizasyon ile işlendikten sonra kalıcı olarak işaretlenerek veya yetkili otoritenin herhangi ciddi bulaşıcı bir hastalığın yayılması için risk teşkil etmeyeceğini kabul ettiği gübre, sindirim kanalı ve içeriği, süt ve süt ürünleri, kolostrum, yumurta ve yumurta ürünleri doğrudan veya işlendikten sonra biyogaz veya kompost tesislerinde kullanılır.

e) Yetkili otoritenin herhangi ciddi bulaşıcı bir hastalığın yayılması için risk teşkil etmeyeceğini kabul ettiği gübre, sindirim kanalı içeriği, süt ve süt ürünleri ile kolostrum işlenmeden toprağa uygulanabilir.

f) Su hayvanlarından elde edilen materyal silaj yapımında, kompost veya biyogaz tesislerinde kullanılır.

g) İşlenmeden veya işlenerek yakıt olarak kullanılır.

ğ) 28 inci, 30 uncu ve 31 inci maddelerde bahsedilen türev ürünlerin üretiminde kullanılır ve mezkûr maddelerde belirtilen kurallara göre piyasaya arz edilir.

(3) Kategori III materyallerinin imha edilmesi ve kullanımıyla ilgili hususlar aşağıda belirtilmiştir.

a) Atık olarak doğrudan veya işlenerek imha edilir.

b) Materyal atık ise, işlenerek veya doğrudan geri kazanılır veya birlikte yakma ile imha edilir.

c) İşlendikten sonra düzenli depolama alanlarında imha edilir.

ç) Halk ve hayvan sağlığına risk oluşturacak şekilde bozulmuş veya çürümüş 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan kategori III materyali hariç;

1) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (14), (15) ve (16) numaralı alt bentlerinde belirtilen materyaller hariç, 26 ncı maddeye göre piyasaya sunulmak üzere kürk hayvanı dışındaki çiftlik hayvanları yemi üretiminde,

2) 31 inci maddeye göre piyasaya sunulmak üzere kürk hayvanları yemi üretiminde,

3) 30 uncu maddeye göre piyasaya sunulmak üzere pet hayvanı yemi üretiminde,

4) 27 nci maddeye göre piyasaya sunulmak üzere organik gübre veya toprak zenginleştirici üretiminde,

d) 30 uncu maddeye göre piyasaya sunulmak üzere çığ pet hayvanı yemi üretiminde,

e) Biyogaz veya kompost tesislerinde,

f) Su hayvanlarından elde edilen materyal silaj yapımında, kompost veya biyogaz tesislerinde,

g) 2 nci maddenin ikinci fıkrasının (e) bendinde belirtilenler haricindeki kabukluların kabukları ve yumurta kabukları yetkili otoritenin halk ve hayvan sağlığına risk oluşturmadığını belirlediği koşullarda işlenmeden veya işlenerek yakıt olarak,

kullanılır.

ğ) 28 inci, 30 uncu ve 31 inci maddelerde belirtilen türev ürünlerin üretiminde kullanılır ve mezkûr maddelerde belirtilen kurallara göre piyasaya arz edilir.

h) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (16) numaralı alt bendinde belirtilen yemek atıkları, basınçlı sterilizasyon veya 10 uncu maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen işleme metotları ile işlenir ya da kompost veya biyogaz tesislerinde kullanılır.

ı) Yetkili otoritenin herhangi ciddi bulaşıcı bir hastalığın yayılması için risk teşkil etmeyeceğini kabul ettiği çığ süt, kolostrum ve bunlardan elde edilen ürünler işlenmeden toprağa uygulanabilir.

Uygulama tedbirleri

MADDE 10 - (1) Bakanlık aşağıdaki hususlara ilişkin uygulama tedbirlerini belirler.

a) Gemide, insanlara bulaşıcı olan parazit dâhil hastalık belirtileri gösteren balıkların organlarının çıkarılması sonucu elde edilen materyalin muamelesi ve imhası.

b) Basınçlı sterilizasyon dışında, özellikle zaman, sıcaklık, basınç ve parça büyüklüğü olmak üzere hayvansal yan ürünlerin işleme metotlarında uygulanacak parametreler.

c) Yemek atıkları dâhil hayvansal yan ürünlerin biyogaz ve komposta dönüşüm parametreleri.

ç) Hayvansal yan ürünler ve türev ürünler için yakma ve beraber yakma koşulları.

d) Hayvansal yan ürünler ve türev ürünlerin yakılması.

e) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (3) numaralı alt bendinde belirtilen hayvansal yan ürünlerin üretim ve muamelesi.

f) Su hayvanları kökenli materyallerin silajının yapılması.

g) Hayvansal yan ürünlerin kalıcı olarak işaretlenmesi.

ğ) Belli hayvansal yan ürünlerin, organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak kullanılması.

h) Belli hayvansal yan ürünlerin çiftlik hayvanlarının beslenmesinde kullanılması.

ı) Halk ve hayvan sağlığı riski açısından 9 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (ç) bendinde belirtilen bozulma ve kokuşmanın kabul edilebilirlik seviyesi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İstisnalar

Kullanım ve imha

MADDE 11 - (1) 9 uncu madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla hayvansal yan ürünler;

a) 10 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen hayvansal yan ürünlerin imhası için özel koşullar belirlenir.

b) 12 nci maddeye göre araştırma ve diğer özel amaçlar için kullanılır.

c) 13 üncü maddede belirtilen hayvansal yan ürünler aynı maddeye göre özel besleme amaçları için kullanılır.

ç) 14 üncü maddede belirtilen hayvansal yan ürünler aynı maddeye göre imha edilir.

d) Basınçlı sterilizasyon veya bu Yönetmeliğin diğer şartları veya uygulama tedbirlerini de içeren parametrelere dayanarak 15 inci maddeye göre onaylanmış alternatif metotlarla imha edilir veya kullanılır.

e) Yetkili otorite tarafından izin verilmesi durumunda 7 nci maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer alan kategori II ve III materyalleri biyodinamik preparatların hazırlanması ve toprağa uygulanmasında kullanılır.

f) Yetkili otorite tarafından izin verilmesi durumunda 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan kategori III materyali pet hayvanlarının beslenmesinde kullanılır.

g) Yetkili otorite tarafından izin verilmesi durumunda kategori I materyali haricinde, hayvanların doğumu veya cerrahi operasyonları esnasında ortaya çıkan materyaller mahallinde imha edilir.

ğ) (Mülga:RG-24/12/2013-28861)

Araştırma ve diğer özel amaçlar

MADDE 12- (1) Yetkili otorite, halk ve hayvan sağlığı açısından oluşacak risklerin kontrol altına alınması şartıyla 9 uncu maddede belirtilen hayvansal yan ürün veya bunların türev ürünlerinin teşhis, eğitim, araştırma, sanatsal etkinlikler ve sergilerde kullanımına izin verir. Ancak bu ürünler;

a) İzin verilen kullanımların dışında sonradan başka bir amaçla kullanılamaz.

b) Güvenli bir şekilde imha edilir veya orijin yerine geri gönderilir.

(2) Ülkenin tamamında tedbir alınmasını gerektiren, halk ve hayvan sağlığına yönelik risklerin oluşması, özellikle yeni ortaya çıkan risklerin olması durumunda, hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin ithalatı ve kullanımı için özel şartlar ortaya konabilir. Bu şartlar depolama, ambalajlama, tanımlama, taşıma ve imha ile ilgili şartları da kapsar.

Özel besleme amaçları

MADDE 13 - (1) Halk ve hayvan sağlığına yönelik risklerin kontrolünün sağlanması şartıyla 9 uncu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilenler haricinde ve insan ve hayvanlara bulaşabilecek bir hastalık varlığı veya şüphesi sebebiyle ölmüş veya öldürülmüş hayvanlardan elde edilmemek şartıyla 7 nci maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer alan kategori II ve kategori III materyali;

a) Hayvanat bahçesi hayvanlarının,

b) Sirk hayvanlarının,

c) Sirk hayvanları ve hayvanat bahçesi hayvanları haricindeki sürüngen ve yırtıcı kuşların,

ç) Kürk hayvanlarının,

d) Vahşi hayvanların,

e) Av köpeği sürüleri veya tanınmış köpek çiftliklerindeki köpeklerin,

f) Barınaklardaki kedi ve köpeklerin,

g) Balık yemi olacak solucan ve kurtçukların, beslenmesinde kullanılır.

(2) Bakanlık üçüncü fıkradaki koşulları dikkate alarak 9 uncu maddedeki hükümlere istisna uygulayabilir.

a) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Hayvanat bahçesi hayvanlarından elde edilen materyalin hayvanat bahçesi hayvanlarının beslenmesinde kullanılmasına izin verilebilir.

b) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Biyolojik çeşitliliğin teşviki için, doğal ortamda yaşayan nesli tükenmekte olan, koruma altındaki leşçil kuşlar ve doğal alanlarında yaşayan diğer türlerin, belirlenmiş risk materyali taşıyan ölü hayvanların vücutlarının tamamı veya parçaları ile beslenmesine izin verilebilir.

(3) Bakanlık bu maddenin uygulanması için aşağıda belirtilen konularda gerekli tedbirleri alır.

a) Yeni ortaya çıkan riskler de göz önüne alınarak, 7 nci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan kategori II materyalin hareketi, depolanması ve kullanılması ile mezkûr maddenin (c) bendinde yer alan kategori III materyalin beslemede kullanılmasına ilişkin olarak birinci fıkrada belirtilen toplama ve kullanma.

b) 16 ncı maddenin hükümlerine istisna olarak ikinci fıkrada belirtilen kategori I materyali ile nesli tehlikede olan ve koruma altındaki leşçil kuşlar ve bu gibi materyalle beslenebilen diğer türlerin beslenmesine ve halk ve hayvan sağlığına yönelik riskler.

Toplama, nakliye ve imha etme

MADDE 14 - (1) Bakanlık 9 uncu ve 16 ncı maddelere istisna olarak;

a) Ölmüş pet hayvanları ile tek tırnaklılar gömülerek,

b) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Halk ve hayvan sağlığına ilişkin risklerin önlenmesi şartıyla, 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (5) numaralı alt bendindeki kategori I materyalleri ile mezkûr maddenin (b) ve (c) bentlerinde yer alan kategori II ve III materyalleri uzak ve ücra alanlarda yakılarak, gömülerek veya resmî denetim altında başka bir yöntemle,

c) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Olağanüstü doğal afetler, coğrafi ve iklim şartlarının elverişsizliği, işleri yapacak personelin güvenliği ve sağlığının risk altında olması, toplama araçlarının kullanımının imkânsız olduğu durumlarda, halk ve hayvan sağlığına ilişkin risklerin kontrol altına alınması koşuluyla 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) alt bentlerinde yer alan kategori I, kategori II ve kategori III materyalleri mahallinde yakılarak, gömülerek veya resmî denetim altında başka bir yöntemle,

ç) Yürütülen faaliyetlere göre haftalık çıkan hayvansal yan ürün miktarının belirli bir hacmi geçmediği ve materyalin çeşidi ve orijinine göre, kategori II ve III materyaller, halk ve hayvan sağlığına ilişkin risklerin önlenmesi koşuluyla resmî denetim altında mahallinde yakılma ve gömülme dışındaki başka yöntemlerle,

d) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (5) numaralı alt bendindeki kategori I materyali dışındaki hayvansal yan ürünlerin; ihbarı mecburi bir hastalık çıkması durumunda, halk ve hayvan sağlığına ilişkin risklerin önlenmesi koşuluyla, resmî denetim altında, hayvansal atıkların işlenmek ve imha edilmek üzere en yakın onaylı işletmeye nakli sağlık riskini artırıyor veya geniş yayımlı bir epizootik hastalık çıkışında işletmenin kapasitesinin aşılması durumunda mahallinde yakılarak veya gömülerek,

e) Halk ve hayvan sağlığına ilişkin risklerin önlenmesi koşuluyla, resmî denetim altında, arılar ve arıcılık yan ürünlerinin mahallinde yakılarak, gömülerek veya başka yöntemlerle, imhasına izin verir.

(2) Birinci fıkranın (b) bendinde belirtilen uzak alanlardaki belirli türe ait hayvan varlığı, söz konusu türün ülke varlığının Bakanlıkça belirlenecek oranını geçemez.

(3) Birinci fıkranın uygulanması amacıyla uzak alan bölgelerinin sınıflandırılması ile gerekçeleri ve güncel bilgiler Bakanlık İl Müdürlüğü tarafından Bakanlığa bildirilir.

(4) Birinci fıkranın (c) ve (ç) bentlerinde belirtilen kategori I ve II materyali için verilen izinlerin kullanım nedenleri belirtilir.

(5) Bu maddenin uygulamasına yönelik tedbirlerde;

a) Mahallinde yakma ve gömme durumunda halk ve hayvan sağlığına yönelik risklerin kontrol altına alınma şartları,

b) Birinci fıkranın (ç) bendinde belirtilen faaliyetlerin çeşidi ve hayvan türüne ilişkin hayvansal yan ürünlerin hacmi,

c) Birinci fıkranın (d) bendinde belirtilen ihbarı mecburi ve epizootik hastalıkların listesi,

ç) İkinci fıkrada belirtilen hayvan varlığının maksimum oranı, belirlenir.

Alternatif yöntemler ve onaylanması

MADDE 15 - (1) İşletmecinin başvurusunu takiben, hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünlerinin kullanımı ve imhasıyla ilgili alternatif yöntemlerin kabul edilip onaylanması işlemleri Bakanlık ve ilgili bakanlıklarla birlikte yapılır.

(2) Bakanlık, alternatif metot başvurusu için bir standart form belirler.

(3) Alternatif yöntemleri uygulamak isteyen kişi veya kurumlar başvurusunu Bakanlığa yapar. Bakanlık, başvurunun alınmasından itibaren başvurunun uygun olup olmadığını 2 ay içinde değerlendirir.

(4) Bakanlık, sunulan alternatif metodu uluslararası standartlara göre ve bilimsel görüş alınarak 47 nci maddenin birinci fıkrasına göre oluşturulacak komisyon tarafından incelendikten sonra, hayvansal yan ürünlerin ve bunların türev ürünlerinin imhası için söz konusu metodu onaylar veya reddeder.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Toplama, Taşıma ve İzlenebilirlik

Toplama ve taşıma

MADDE 16 - (1) İşletmeciler hayvansal yan ürün ve türev ürünlerinin taşınması sırasında bir ticari belge veya gerektiğinde bir sağlık sertifikası bulundurmaları zorundadır. Ancak, hayvansal gübre nakillerinde yetkili otorite, kullanıcılar ve çiftlikler arasında ticari belge veya sağlık sertifikası bulundurulması zorunluluğunu aramayabilir.

(2) İşletmeciler hayvansal yan ürünleri, halk ve hayvan sağlığına ilişkin riskleri önleyecek tedbirleri alarak toplar, tanımlar ve taşınmasını sağlar.

(3) Hayvansal yan ürün ve türev ürünlerine eşlik edecek ticari belge ve sağlık sertifikası en az ürünün menşei, gideceği yer, miktar, hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerin tanımı ve gerektiğinde ürünün işaretine ilişkin bilgileri içerir.

(4) İşletmeciler 2 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilenler dışındaki kategori III yemek atıklarını, 14/3/1991 tarihli ve 20814 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde toplar, taşır ve imha eder.

(5) Bakanlık, hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin taşınması esnasında bulundurulacak ticari belge ve sağlık sertifikasına yönelik şartları belirler.

(6) Bakanlık bu maddenin uygulanmasında, gerektiğinde;

a) Bazı türev ürünlerden kaynaklanacak halk ve hayvan sağlığı risk seviyesine göre bir sağlık sertifikasına,

b) Halk ve hayvan sağlığına yönelik risk seviyesi düşük bazı hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin ticari belgesiz ve sağlık sertifikasız nakliyesine,

c) Taşıma sırasında hayvansal yan ürünlerin etiketleme dâhil tanımlanması ve farklı kategorideki hayvansal yan ürünlerin ayrı tutulmasına,

ç) Halk ve hayvan sağlığının korunmasına yönelik olarak, toplama ve taşıma sırasında hayvansal yan ürünlerin konteyner, motorlu araçlar ve ambalaj malzemelerine ilişkin koşullar dâhil güvenli olarak taşınmasına,

yönelik şartları belirler.

İzlenebilirlik

MADDE 17 - (1) Hayvansal yan ürün ve türev ürünlerini sevk eden, taşıyan ve teslim alan işletmeciler, sevkiyat için bir kayıt tutmak ve ticari belge ile sağlık sertifikalarını bulundurmaları zorundadır. 16 nci maddenin ikinci fıkrası ve altıncı fıkrasının (b) bendinde belirtilen uygulama tedbirlerince izin verildiği takdirde sevkiyatlarda bu hüküm uygulanmaz.

(2) İşletmeciler hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin tedarik edildiği ve tedarik sağlandığı diğer işletmecilerin kaydedilmesi amacıyla bir sistem ve prosedür oluşturur. Talep edildiğinde bu bilgileri yetkili otoriteye vermek ve bilgileri muhafaza etmek zorundadır.

ALTINCI BÖLÜM
Kayıt, Onay, Hijyen Uygulamaları, Hayvansal Yan Ürünlerin Muamelesi,
Uygulama Tedbirleri

İşletmeciler, işletmeler ve tesislerin kaydı

MADDE 18 – (1) İşletmeciler faaliyetlerine başlamadan önce;

a) İdaresi altındaki; hayvansal yan ürün veya bunların türev ürünlerinin ortaya çıkması, nakliyesi, muamelesi, işlenmesi, depolanması, pazarlanması, dağıtımı, kullanımı veya imhası ile ilgili faaliyet gösteren işletme veya tesislerini,

b) İşletmelerindeki hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin kategorisini, kullanılacak hayvansal yan ürünleri, başlangıç materyali olarak kullanıldığı durumda uygulanacak bütün işlemlere ilişkin bilgileri,

c) İdaresi altındaki işletme ve tesislerin kapatılması ve bunun gibi diğer önemli değişikliklerle ilgili bilgileri,

kayıt altına alınması amacıyla yetkili otoriteye bildirmek zorundadır.

(2) 17/12/2011 tarihli ve 28145 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik ve Gıda Hijyeni Yönetmeliği hükümlerine göre hayvansal yan ürün üreten, daha önceden onaylanmış ve kayıt edilmiş veya 19 uncu maddeye göre faaliyetleri onaylanmış işletme ve tesisler ile hayvanların barındırıldığı, tutulduğu veya bakıldığı çiftliklerde mahallinde üretilen hayvansal yan ürünler için birinci fıkra hükümleri uygulanmaz.

İşletme ve tesislerin onayı

MADDE 19 – (1) İşletmeciler, kendi kontrolleri altında olan ve aşağıda belirtilen faaliyetlerden bir veya bir kaçını yürüten işletme veya tesislerin yetkili otorite tarafından onaylanmasını sağlar.

a) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin basınçlı sterilizasyon, 10 uncu maddenin birinci fıkrasında belirtilen işleme metotları veya 15 inci maddeye göre izin verilen alternatif bir metotla işlenmesi.

b) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin, 6/10/2010 tarihli ve 27721 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Atıkların Yakılmasına İlişkin Yönetmeliğe göre faaliyet izni olan işletme ve tesisler hariç, atık olarak yakılarak imha edilmesi.

c) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünleri eğer atık ise, Atıkların Yakılmasına İlişkin Yönetmeliğe göre faaliyet izni olan işletme ve tesisler hariç, birlikte yakılma yöntemiyle imhası veya geri dönüşümü.

ç) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin yanma için yakıt olarak kullanılması.

d) Pet hayvanı yemi üretimi.

e) Organik gübre ve toprak zenginleştirici üretimi.

f) Biyogaz veya komposta dönüştürülmesi.

g) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Hayvansal yan ürünler toplandıktan sonra ayırma, parçalama, soğutma, dondurma, tuzlama, deri ve postların çıkarılması gibi faaliyetler göstermesi.

ğ) Hayvansal yan ürünlerin depolanması.

h) Türev ürünlerin;

1) Düzenli depolama alanlarında gömme veya yakma ile imha edilmesi veya geriye dönüştürülmesi ya da birlikte yakılarak imhası.

2) Yanma için yakıt olarak kullanılması.

3) Yem Hijyeni Yönetmeliğine göre kayıt altına alınmış veya onaylanmış işletmeler hariç, yem olarak kullanılması.

4) Doğrudan uygulama yerindeki depolama hariç, organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak kullanılması,

amacıyla depolanması.

(2) Birinci fıkrada belirtilen hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünleri ile ilgili faaliyette bulunacak işletme ve tesislere verilen onayda,

a) 7 nci maddede belirtilen kategorilerden birisi,

b) Birden fazla kategori olması durumunda ise;

1) Halk ve hayvan sağlığına yönelik riskin önlenmesi amacıyla kesinlikle birbirinden ayrı işleneceği,

2) Yaygın bir salgın hastalığın çıkması ve olağanüstü durumlarda kapasite aşımı halinde sürekli olmamak şartıyla, bulaşmayı önleyici sıkı tedbirler altında geçici olarak birden fazla kategori işleyeceği,

belirtilir.

(3) Yem amaçlı hayvansal yan ürün işleyen işletmelerin onay şartları EK-1'in (A) bendinde, pet hayvan yemi üreten işletmelerin onay şartları EK-1'in (B) bendinde, üretilen ürünlere ait standartlar ise EK-2'de verilmiştir.

Genel hijyen şartları

MADDE 20 – (1) 19 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (g) bentlerinde belirtilen işleri yapan işletmeciler, idareleri altındaki işletme ve tesislerin;

a) Gerekli temizlik ve dezenfeksiyonların yapılmasına ve sıvı atıkların kolay boşaltılmasına uygun şekilde inşa edilmiş olmasını,

b) Personel için yeterli sayıda soyunma odaları, duş, tuvalet ve lavabo bulunmasını,

c) Böcekler, kemirgenler ve kuşlar gibi haşerelere karşı koruyucu uygun düzenlemelerin bulunmasını,

ç) Tesisat ve donanımlarının iyi şartlarda muhafaza edilmesini ve ölçüm cihazlarının düzenli olarak kalibre edilmesini,

d) Bulaşma riskini önlemek amacıyla konteyner ve taşıma araçlarının temizlik ve dezenfeksiyonu için gerekli düzenlemelerin yapılmasını, sağlar.

(2) Birinci fıkrada belirtilen işleri yapan işletme ve tesiste çalışan personel uygun, temiz ve gerektiğinde koruyucu giysi giyer.

a) Kirli kısımda çalışan personel iş kıyafetleri ve ayakkabılarını değiştirmeden ya da dezenfekte edilmesini sağlamadan temiz kısma geçemez.

b) Kullanılan ekipman ve makine temizlenip dezenfekte edilmeden kirli kısımdan temiz kısma taşınmaz.

c) İşletmeciler personelin hareketlerinin izlenmesi ve ayak banyosu ve tekerlek banyolarının doğru kullanımı dahil genel hijyen kuralları uygulama talimatı oluşturur.

(3) 19 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen işletme ve tesisler faaliyetlerini yürütürken,

a) Hayvansal yan ürünler bulaşma riskini önleyecek şekilde muamele edilir.

b) Hayvansal yan ürünler en kısa sürede işlenir, işleme sonrası elde edilen türev ürünler bulaşma riskini önleyecek şekilde muamele edilir ve depolanır.

c) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin işlenmesi sırasında materyalin bütünü tekrar bulaşma riskini önleyecek şekilde belirli bir ısı derecesinde, belirli bir süre işleminden geçirilir.

ç) İşletmeciler uygun olduğu takdirde otomatik cihazlarla ısı, basınç, süre, parça büyüklüğü gibi parametreleri kontrol eder.

d) İşletme ve tesislerin tüm bölümleri için bir temizleme prosedürü oluşturulur ve ilgili yerlere görünecek şekilde asılır.

Gıda işletmeleri veya tesislerinde hayvansal yan ürünlerin muamelesi

MADDE 21 – (1) Hayvansal Gıdaların Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliğinin 6 ncı maddesi ve Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik hükümlerine göre onaylanmış ve kayıt altına alınmış gıda işletmeleri ve tesislerinde, hayvansal yan ürünlerin muamelesi, işlenmesi veya depolanması çapraz bulaşmayı önleyecek tedbirler alındıktan sonra ve varsa bu işletme ve tesisin özel bir bölümünde yapılır.

(2) İnsan tüketimine sunulması amaçlanmayan jelatin ve kolajen üretiminde kullanılan ham maddeler, hastalık geçişini önleyecek şekilde hayvansal kökenli ürünlerin üretimi için kullanılan ham maddelerden ayrı tutulmak şartıyla Hayvansal Gıdaların Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre onaylanmış işletmelerde depolanabilir, muamele edilebilir veya işlenebilir.

Uygulama tedbirleri

MADDE 22 – (1) Bakanlık, 16 ncı madde ile 21 inci madde hükümlerinin uygulanmasında;

a) İşletme ve tesislerin altyapı ve donanım gerekliliklerine,

b) 20 nci maddenin birinci fıkrasında belirtilen işletme ve tesisler için hijyen şartlarının değiştirilmesi dahil hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin bütün muamele şekillerinde uygulanacak hijyen şartlarına,

c) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin muamelesi, işlenmesi, depolanması ve dönüştürülmesi ile atık suların işlenmesine ilişkin koşullar ve teknik şartlara,

ç) İşletmecinin hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin muamelesi, dönüştürülmesi ve işlenmesinde hayvan ve halk sağlığı riskini önlemeye yönelik aldığı tedbirleri gösterir kanıtlara,

d) Aynı işletme veya tesiste 7 nci maddede belirtilen birden fazla kategoride hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin işlendiği durumlarda, faaliyetlerin ayrı olarak gerçekleştirilmesini ve bu faaliyetlerin bazı durumlarda geçici olarak yapılmasına ilişkin koşullara,

e) 21 inci maddede belirtilen işletme veya tesislerin özel olarak ayrılmış bölümlerinde hayvansal yan ürünlerin çapraz bulaşmayı önleyecek şekilde depolanması, muamele edilmesi ve işlenmesine ilişkin koşullara,

f) Biyogaz ve kompostlama tesislerinde standart dönüşüm parametrelerine,

g) 19 uncu maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde belirtilen yüksek ve düşük kapasiteli yakma veya birlikte yakma tesislerine ilişkin koşullarına,

ğ) 19 uncu maddenin birinci fıkrasının (ç) bendinde belirtilen hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin yanma koşullarına, yönelik tedbirleri alır.

YEDİNCİ BÖLÜM

İç Denetim, Tehlike Analizi, Kritik Kontrol Noktaları ve İyi Uygulama Kılavuzları

İç denetim

MADDE 23 – (1) İşletmeciler, tesisler ve işletmeler bu Yönetmelik hükümlerine uygunluğun izlenebilmesi için kendi iç kontrollerini yürürlüğe koymak, uygulamak ve sürekliliğini sağlamak zorundadır. İşletmeciler, bu Yönetmelik hükümlerine uygun olmadığından şüphelendiği veya tespit ettiği durumlarda, imha amacı dışında hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin işletme ve tesislerden çıkarılmamasını sağlar.

Tehlike analizi ve kritik kontrol noktaları

MADDE 24 – (1) İşletmeciler:

a) Hayvansal yan ürünlerin işlenmesine,

b) Hayvansal yan ürünlerin biyogaz ve komposta dönüştürülmesine,

c) Birden fazla kategorideki hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin aynı işletme veya tesiste muamele edilmesi veya depolanmasına,

ç) Pet hayvanı yemi üretilmesine,

ilişkin faaliyetlerini yürütürken tehlike analizi ve kritik kontrol noktaları prensiplerine dayanan prosedürleri veya daimi yazılı talimatları oluşturur, uygular ve devam ettirir.

(2) İşletmeciler birinci fıkrada belirtilen faaliyetleri yürütürken;

a) Tehlikelerin önlenmesi, ortadan kaldırılması veya kabul edilebilir bir seviyeye kadar azaltılması gereken durumları,

b) Tehlikelerin önlenmesi, ortadan kaldırılması veya kabul edilebilir seviyelere kadar azaltılması için kontrollerin gerekli olduğu aşama veya aşamalarda kritik kontrol noktalarını,

c) Tanımlanmış tehlikelerin önlenmesi, ortadan kaldırılması veya azaltılması için kritik kontrol noktalarındaki kabul edilebilirlik sınırlarını, belirler.

ç) Kritik kontrol noktalarında etkin izleme talimatlarının oluşturulması ve uygulanmasını,

d) Bir kritik kontrol noktasının kontrol altında olmadığı tespit edildiğinde düzeltici önlemlerin alınmasını,

sağlar.

e) (a) bendinden (d) bendine kadar olan tedbirlerin tam ve etkili olarak çalıştığına doğrulanmasına dair talimatları oluşturur ve düzenli olarak yürütür.

f) (a) bendinden (e) bendine kadar olan tedbirlerin tam ve etkin uygulandığını ortaya koymak için işin niteliği ve büyüklüğüne uygun olarak gerekli belge ve kayıtların tutulmasını sağlar.

(3) Üründe, işlemde, üretimin herhangi bir aşamasında, işleme yönteminde, depolamada veya dağıtımda herhangi bir değişiklik yapıldığında, işletmeciler talimatları yeniden gözden geçirir ve gerekli değişiklikleri yapar.

İyi uygulama kılavuzu

MADDE 25 – (1) İşletmeciler tarafından gönüllük esasına dayalı olarak tehlike analizi ve kritik kontrol noktaları ilkelerinin uygulanması ile iyi hijyen uygulamalarını da içeren iyi uygulama kılavuzları hazırlanır ve uygulanır.

(2) İyi uygulama kılavuzları Bakanlık, sivil toplum kuruluşları ve kılavuzun uygulanmasından etkilenebilecek ilgili tarafların katılımı veya görüşü alınarak hazırlanır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Ürünlerin Piyasaya Arzı, Kullanımı, İthalat, İhracat, Transit ve Uygulama Tedbirleri

Çiftlik hayvanlarının beslenmesi için ürünlerin piyasaya arzı

MADDE 26 – (1) Kürk hayvanları hariç çiftlik hayvanlarının beslenmesinde kullanılacak hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünleri;

a) 7 nci maddenin birinci fıkrası (c) bendinin (14), (15) ve (16) numaralı alt bentlerinde belirtilen materyaller dışındaki kategori III materyali veya bunlardan elde edilmiş,

b) Basınçlı sterilizasyon için uygun şartlarda veya halk ve hayvan sağlığını korumaya yönelik şartlarda, 10 uncu maddeye göre alınan tedbirlere ve ikinci fıkrada ortaya konan herhangi bir tedbire uygun olarak toplanmış veya işlenmiş,

c) Onay ve kayıtlı işletme ve tesislerden gelmiş, olması durumlarında piyasaya arz edilir.

(2) Birinci fıkranın uygulanmasına yönelik olarak Bakanlık, gerektiğinde hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin işlenmesi, toplanması ve muamelesi esnasında halk ve hayvan sağlığına yönelik risklerin oluşmaması için gerekli ilave tedbirler alır.

Organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak ürünlerin piyasaya arzı ve kullanımı

MADDE 27 – (1) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak piyasaya arzı ve kullanımı için;

a) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer alan kategori II ve III materyallerinden elde edilmiş,

b) Basınçlı sterilizasyon koşullarına veya halk ve hayvan sağlığını korumak için 10 uncu madde ve dördüncü fıkrada ortaya konan herhangi bir tedbire uygun olarak üretilmiş,

c) Onaylı veya kayıtlı işletme veya tesislerden gelmiş,

ç) Organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak veya bunların içinde kullanılması amaçlanan kategori II materyalinden elde edilmiş et ve kemik unu ve işlenmiş hayvan proteini söz konusu olduğunda, dördüncü fıkra gereği alınacak tedbirlere göre bunların sonradan beslenme amacıyla kullanılmaması için bir madde ile karıştırılmış veya gerektiğinde işaretlenmiş, olması gerekir.

(2) Biyogaz ve komposta dönüştürülme sırasında ortaya çıkan sindirim kalıntıları da organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak kullanılmak üzere piyasaya sunulabilir. Bakanlık gerektiğinde organik gübre ve toprak zenginleştiricilerin kullanımına ilişkin ilave tedbirler alır veya sınırlama getirir.

(3) Birinci fıkranın (ç) bendine istisna olarak, bileşimi veya paketlemesinden dolayı besleme amaçlarından çıkarılmış materyaller için karışıma bir madde karıştırmaya gerek yoktur.

(4) Bakanlık, bu madde hükümlerinin uygulanmasında;

a) Hayvansal yan ürün ve türev ürünlerin organik gübre ve toprak zenginleştirici olarak kullanılabilmesi için halk ve hayvan sağlığını koruyucu şartları,

b) Organik gübre ve toprak zenginleştiricilerin işaretlenmesi için karıştırılacak madde ve bileşenleri,

c) Organik gübre ve toprak zenginleştiricilerle karıştırılacak maddeleri,

ç) Organik gübre ve toprak zenginleştiricilerin beslenme amaçlı kullanımının engellenmesi amacıyla işaretleme için kullanılacak yöntemler, karışım hazırlanırken gözetilecek asgari oranları,

d) İşaretleme zorunluluğundan muaf tutulmasına müsaade edilecek materyallerin bileşim veya paketleme durumları,

ile ilgili uygun tedbirlerini alır.

Türev ürünlerin piyasaya arzı

MADDE 28 – (1) İşletmeciler:

a) 23/5/2005 tarihli ve 25823 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kozmetik Yönetmeliği hükümlerine göre üretilmiş kozmetik ürünleri,

b) 7/6/2011 tarihli ve 27957 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Vücuda Yerleştirilebilir Aktif Tıbbi Cihazlar Yönetmeliği hükümlerine göre üretilmiş aktif implant tıbbi cihazları,

c) 9/1/2007 tarihli ve 26398 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Vücut Dışında Kullanılan (in-vitro) Tıbbi Tanı Cihazları Yönetmeliği hükümlerine göre üretilmiş teşhis cihazlarını,

ç) (Değişik:RG-24/12/2013-28861) 24/12/2011 tarihli ve 28152 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Veteriner Tıbbi Ürünler Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre üretilmiş veteriner tıbbi ürünleri,

d) 23/10/2003 tarihli ve 25268 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Beşeri Tıbbi Ürünler İmalathaneleri Yönetmeliği hükümlerine göre üretilmiş tıbbi ürünleri,

piyasaya sunabilir.

Üretim

MADDE 29 – (1) 28 inci maddede belirtilen türev ürünleri üretecek işletme veya tesislere gitmesi amaçlanan hayvansal yan ürün ve türev ürünlerin ithalatı, toplanması ve hareketi ve bu tür türev ürünlerin üretilmesi, mezkûr maddede belirtilen mevzuata göre gerçekleştirilir.

(2) Bu işletme veya tesislerde kullanılmayan materyaller ilgili mevzuata göre imha edilir.

(3) 28 inci maddede belirtilen mevzuatta hayvansal yan ürün ve türev ürünleri için halk ve hayvan sağlığını koruyucu şartlar ortaya konmamışsa bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.

Pet hayvanı yemlerinin piyasaya arzı

MADDE 30 – (1) Pet hayvanı yemleri,

a) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (14), (15) ve (16) numaralı alt bentlerinde belirtilen maddeler dışındaki kategori III materyalinden elde edilmiş olması gerekir.

b) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (8) numaralı alt bendinde belirtilen kategori I materyalinden elde edilerek ithal edilen pet hayvanı yemi veya aynı bentte belirtilen ithal edilmiş kategori I materyalinden üretilen pet hayvanı yemi söz konusu olduğunda 35 inci maddenin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü uygulanır.

c) Çiğ pet hayvanı yeminin 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) ve (2) numaralı alt bentlerinde belirtilen kategori III materyalinden elde edilmiş olması gerekir.

(2) 32 nci maddede belirtilen güvenli kaynaktan sağlanmadığında 33 üncü maddeye göre güvenli bir işlemden geçirilerek hayvan ve halk sağlığı riskleri kontrol altına alınır.

Diğer türev ürünlerin piyasaya arzı

MADDE 31 – (1) İşletmeciler; 26, 27, 28 ve 30 uncu maddelerde belirtilen ürünler dışındaki türev ürünleri piyasaya arz edebilir.

a) Bu ürünler çiftlik hayvanlarının beslenmesinde veya onların beslenmesinde kullanılan arazilerde kullanılmamak şartıyla yalnızca kürk hayvanlarının beslenmesinde kullanılır.

b) İşletmeciler, piyasaya sunacakları ürünlerdeki halk ve hayvan sağlığına yönelik riskleri;

1) 32 nci maddeye göre güvenli kaynaktan elde ederek,

2) Güvenli kaynak sağlanmadığında 33 üncü maddeye göre güvenli bir işlemden geçirerek,

3) Güvenli işlemede yeterli kontrol sağlanmadığı durumlarda 34 üncü maddeye göre ürünlerin son kullanımının güvenli olmasını sağlayarak,

kontrol altına alır.

Güvenli kaynak

MADDE 32 – (1) Kaynağın güvenliği;

- a) Halk ve hayvan sağlığı yönünden risk taşımayan,
- b) Toplama yerlerinden üretim yapılan işletme veya tesise kadar, halk ve hayvan sağlığı risklerini ortadan kaldıracak şekilde toplanan ve nakledilen,
- c) İthal edildikten sonra giriş yerinden üretim işletmesi veya tesisine kadar halk ve hayvan sağlığı risklerini ortadan kaldıracak şekilde nakledilen, materyallerin kullanımını içerir.

(2) İşletmeciler, kaynak güvenliğinin sağlandığını göstermek için başlangıç materyalinden başlayarak halk ve hayvan sağlığı riskini ortadan kaldırmak amacıyla gerekli biyogüvenlik tedbirlerinin alındığını ve birinci fıkradaki şartları karşıladığını belgelendirir. Talep edildiğinde bu belgeleri yetkili otoriteye sunar. Birinci fıkranın (c) bendinde belirtilen durumlarda ürünlere bir sağlık sertifikası eşlik eder.

Güvenli işleme

MADDE 33 – (1) Güvenli işleme; kullanılan materyalden veya işleme sonucu oluşan diğer materyallerden kaynaklanan riskleri insan ve hayvan sağlığı açısından kabul edilebilir bir düzeye indiren bir işleme sürecidir. Son ürün teste tabi tutularak türev ürünlerin halk ve hayvan sağlığına etki edecek bir risk taşımaması sağlanır.

Güvenli son kullanım

MADDE 34 – (1) Güvenli son kullanım, türev ürünlerin;

- a) Halk ve hayvan sağlığı için risk taşımayacak koşullarda,
- b) Halk ve hayvan sağlığına risk oluşturmasına rağmen, o ürünlerle ilgili mevzuatta özel amaçlarla kullanımında halk ve hayvan sağlığının korunduğunu gösteren, kullanımını içerir.

Uygulama tedbirleri

MADDE 35 – (1) Uygulama tedbirleri;

- a) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (8) numaralı alt bendinde belirtilen kategori I materyalinden üretilerek ithal edilmiş ürünler veya ithal edilen ve aynı bentte belirtilen kategori I materyalden elde edilen pet hayvanı yemlerinin piyasaya arzına ilişkin koşullarını,
- b) Halk ve hayvan sağlığı riskini ortadan kaldıracak şekilde güvenli kaynaktan elde edilme ve kullanılan materyalin hareket koşullarını,
- c) 32 nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen belgelendirme işlemlerini,
- ç) Kullanılan materyallere uygulanan kimyasal ve fiziksel işlemlere ilişkin 33 üncü maddede belirtilen üretim sürecindeki parametrelerini,
- d) Son ürüne uygulanacak test gerekliliklerini,
- e) Halk ve hayvan sağlığına yönelik risk taşıyan türev ürünlerin güvenli kullanım şartlarını, kapsar.

İthalat ve transit

MADDE 36 – (1) Hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünleri aşağıdaki durumlarda ülkeye ithalat edilir veya transitini yapılır.

- a) Yurt içinde hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin üretim ve pazarlaması için uygulanan bu Yönetmelik hükümleri ve uygulama tedbirlerine uygun olması.
- b) İlgili mevzuatta bu hayvansal yan ürünler veya bunların türev ürünlerinin üretim ve pazarlaması için uygulanan şartlara en az eşdeğer olan koşullara uygun olması.
- c) 28, 30 ve 31 inci maddelerinde belirtilen hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünleri için mezkûr maddelerde bulunan şartları karşılaması.

(2) Birinci fıkradan istisna olarak;

a) Belirlenmiş risk materyalinin ithalatı ve transitinde Bakanlıkça belirlenen hükümler uygulanır.

b) 5/7/2008 tarihli ve 26927 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelikte tehlikeli olarak listelenen herhangi bir atık ile bulaşmış veya karışmış hayvansal

yan ürünler veya türev ürünlerinin ithalatı ve transiti sadece bu Yönetmelik şartlarına uygun olarak gerçekleştirilir.

c) 28 inci, 30 uncu ve 31 inci maddelerde belirtilen türev ürünlerin üretiminde kullanılması amaçlanmayan kategori I ve II materyali ile bunların türev ürünlerin ithalatı ve transiti sadece 37 nci maddenin birinci fıkrasının (a) bendine uygun olarak kabul edilmiş ithalat kuralları sağlanarak gerçekleştirilir.

ç) 12 nci maddenin birinci fıkrasında belirtilen amaçlar için gönderilen hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin ithalat ve transiti halk ve hayvan sağlığı risklerinin kontrolünü temin edecek ulusal önlemlere uygun olarak gerçekleştirilir.

(3) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen Kategori III materyali ve bunların türev ürünlerinin ithalatı ve transiti durumunda;

a) Sevkiyatların dördüncü fıkraya uygun olarak listelenen bir ihracatçı ülke veya ihracatçı ülkenin bölgesinden gelmiş olması gerekir.

b) Sevkiyatların, ihracatçı ülkenin yetkili makamı tarafından kayıt altına alınmış veya onaylanmış ve bu amaçlar için bu makam tarafından listelenmiş işletmelerden veya yerlerden gelmesi gerekir.

c) Sevkiyatların, 37 nci maddenin birinci fıkrasının (ç) bendine uygun olarak bir modele karşılık gelen ticari belge veya sağlık sertifikası veya gerekli olduğunda taahhütname gibi belgeler ile veteriner kontrolleri için ülkeye giriş noktasında bulunması gerekir.

(4) Hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin ithalat ve transitine izin verilecek ihracatçı ülke veya ihracatçı ülke bölgelerinin listesi aşağıdakiler dikkate alınarak hazırlanır:

a) İhracatçı ülkenin mevzuatı,

b) İhracatçı ülkenin kontrol sistemlerinin genel organizasyonu ve idaresine ilişkin hususlarda doğru ve güncel bilgileri, yürütülmekte olan her türlü kontrol ve denetim sistemleri, üretim ve karantina uygulamaları,

c) İthalat veya transiti yapılacak hayvansal ürünlerin üretimi, imalatı muamele edilmesi, depolanması ve sevk edilmesi için uygulanan fiili sağlık koşulları,

ç) İlgili sağlık koşullarına uygunluğa ilişkin vereceği garantiler,

d) İhracatçı ülkeden gelen ürünlerin pazarlanması ve yürütülen ithalat kontrollerinin sonuçlarından edinilen deneyim,

e) İhracatçı ülkede Bakanlık tarafından yapılan denetimlerin sonuçları,

f) Egzotik hayvan hastalıkları başta olmak üzere ihracatçı ülkede çiftlik hayvanları, diğer evcil hayvanlar ve yaban hayvanların sağlık durumu ve Türkiye’de halk ve hayvan sağlığı için risk oluşturabilecek ihracatçı ülkenin genel sağlık durumu,

g) Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü’nün Kara Hayvanları Sağlık Kodu ve Dünya Su Hayvan Sağlığı Kodunda belirtilen hastalıklar başta olmak üzere topraklarında bulaşıcı hayvan hastalıkları varlığı ihracatçı ülkenin sağladığı bilgilerin düzenliliği ve hızı,

ğ) Diğer ülkelerden ithalattaki kurallar dâhil ihracatçı ülkede bulaşıcı hayvan hastalıklarını kontrol etmek ve önlemek için yürürlükte olan düzenlemeler ve uygulamalar, göz önüne alınır.

(5) Bakanlık ithalat yapılacak ülkelerdeki kayıtlı ve onaylı işletmelerin güncel bir listesini tutar.

Uygulama tedbirleri

MADDE 37 – (1) Bakanlık, 36 ncı maddenin uygulanması için aşağıdaki hususları dikkate alarak uygulama tedbirleri geliştirir.

a) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan hayvansal yan ürünler ve bunların türev ürünlerinin ithalatı ve transiti için koşullar,

b) 36 ncı maddenin dördüncü fıkrasına uygun olarak veya diğer halk ve hayvan sağlığı amaçları için hazırlanan ihracatçı ülke veya ihracatçı ülke bölgelerinin listesine dayanılarak ithal edilen 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan kategori III materyali veya bunların türev ürünlerine uygulanabilecek kısıtlamalar,

c) Hayvansal yan ürün veya türev ürünlerinin muamele edildiği belirli işletmelerin veya tesislerin 36 ncı maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendinde belirtilen onay veya kayıttan muafiyeti ve

yetkili otorite tarafından bu işletmelerin ve yerlerin kontrolü için düzenlemeleri içeren, ihracatçı ülkelerdeki işletmelerde veya yerlerde hayvansal yan ürünler veya türev ürünlerin imalatı için koşullar,

ç) İlgili hayvansal yan ürün veya türev ürünlerin bu Yönetmeliğin şartlarına uygun olarak toplanmış ve üretilmiş olduğunu tespit edebilecek koşulları belirten ve sevkiyatlara eşlik eden sağlık sertifikası için modeller, ticari belgeler ve taahhütnameler.

İhracat

MADDE 38 – (1) Yakma veya toprak doldurma alanına gömülme amacıyla hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerinin ihracatı yasaktır.

(2) Biyogaz veya kompost amacıyla Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi olmayan ülkelere hayvansal yan ürün ve türev ürünlerinin ihracatı yasaktır.

(3) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan kategori I veya kategori II ürünler veya bunlardan elde edilen türev ürünler, sadece birinci ve ikinci fıkrada belirtilen amaçlar dışında ve ihracatı için kurallar ortaya konmuşsa ihraç edilebilir.

(4) Bu Yönetmelik hükümlerine göre üretilen 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan kategori III materyali ve bunlardan elde edilen türev ürünlerin ihracatında 5996 sayılı Kanunun 34 üncü maddesinin altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.

(5) Belirlenmiş risk materyallerinin ihracatında Bakanlıkça belirlenen hükümler uygulanır.

(6) 14/3/2005 tarihli ve 25755 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinde listelenen tehlikeli bir madde ile karışık veya bulaşık olan hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerin ihracatında mezkûr Yönetmelik hükümleri uygulanır.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Onay İşlemleri, Resmî Kontroller, Faaliyetlerin Durdurulması, Onayın İptali ve Yasaklanması, Listeler, Sevk Hareketlerinin Kontrolü

Onay işlemleri

MADDE 39 – (1) Yetkili otorite, tesis ve işletmeler faaliyetlerine başlamadan önce 22 nci madde hükümlerinin uygulandığını tespit etmek üzere yerinde denetim gerçekleştirir.

(2) Yerinde denetim sonucunda bu Yönetmelikte ortaya konan hükümlerin uygulanması açısından işletme veya tesisin altyapı ve donanım gerekliliklerini karşıladığına kanaat getirilirse, bu işletme veya tesise şartlı onay verilir. Şartlı onaydan sonra 3 ay içinde yapılan diğer bir kontrolde işletme veya tesisin birinci fıkrada belirtilen diğer koşulları karşıladığına kanaat getirilirse kesin onay verilir. Tesis veya işletme ilerleme kaydetmiş ancak bütün şartları halen yerine getirmemişse şartlı onayı uzatılabilir. Ancak, şartlı onay toplam 6 ayı geçemez.

(3) Yetkili otorite işletme veya tesisin onayını iptal ederse, şartlı onayın uzatılmasına izin vermez ya da kesin onayı vermezse, işletmeciler tesislerin veya işletmelerin faaliyetlerinin durdurulmasını sağlar.

Resmî kontroller

MADDE 40 – (1) 5 inci maddenin beşinci fıkrası hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yetkili otorite, bu Yönetmelik kapsamına giren her türlü tesis ve işletmelerde düzenli aralıklarla resmî kontroller ve denetimler gerçekleştirir.

(2) **(Değişik:RG-24/12/2013-28861)** Bu Yönetmeliğe uygunluğun denetlenmesinde 17/12/2011 tarihli ve 28145 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Gıda ve Yemin Resmî Kontrollerine Dair Yönetmelik hükümleri uygulanır.

(3) Yetkili otorite resmî kontrolleri gerçekleştirirken iyi uygulama kılavuzlarını dikkate alır.

(4) Yetkili otorite, mikrobiyolojik analizler için referans yöntemleri dâhil detaylı düzenlemeleri ortaya koyar.

Faaliyetlerin durdurulması, onayın iptali

MADDE 41 – (1) Yetkili otorite, resmî kontrol ve denetimlerde işletmenin bu Yönetmelik hükümlerinden bir ya da daha fazlasının karşılamadığını tespit ederse, eksikliklerin önemine ve halk ve hayvan sağlığı riski ile orantılı olarak gerekli tedbirleri alır.

a) Bu Yönetmeliğe göre onaylanmış işletme veya tesislerin; onay ve faaliyet koşullarını karşılamadığı tespit edilip, işletmeciye eksiklikleri düzeltmesi için bir süre verilebiliyorsa ve halk ve hayvan sağlığı riskleri açısından (b) bendinde belirtilen önlemi almayı gerektirmiyorsa faaliyetleri askıya alır.

b) Bu Yönetmeliğe göre onaylanmış işletme veya tesislerin onay ve faaliyet koşullarını karşılamadığı tespit edilip ve tesis veya işletmenin altyapısı, işletmeci veya personelin yetersizliği veya işletmecinin onay için yeniden başvurmadan önce tesis veya işletmenin faaliyetlerinde önemli değişiklikler yapmasını gerektiren halk ve hayvan sağlığına ilişkin yüksek risk taşıması sebebiyle, eksikliklerin düzeltilmesi için belirli bir zaman verilemiyorsa, onay iptal edilir.

c) Mevcut eksikliklerin giderilmesi için işletme veya tesise gerekli önlemleri aldırır.

(2) Yetkili otorite, eksikliklerin önemi ile niteliği ve halk ve hayvan sağlığına oluşturduğu potansiyel risklerle orantılı olarak, 18 inci maddenin birinci fıkrası ile 19 uncu maddenin birinci fıkrasında belirtilen işletmecilerin,

a) İlgili mevzuat şartlarına uymadığı,

b) Faaliyetlerinden doğan potansiyel halk ve hayvan sağlığı riskleri,

tespit edilmesi durumunda bu Yönetmelik hükümleri altındaki faaliyetlerini geçici olarak durdurur veya onayı iptal edilir.

Listeler

MADDE 42 – (1) Bakanlık;

a) Faaliyetlerine göre onaylanmış veya kayıt edilmiş işletme, tesis veya işletmeciye resmî bir numara verir.

b) Bu Yönetmelik hükümlerine göre onaylanmış veya kayıt edilmiş işletme, tesis ve işletmecilerin listesini hazırlar, günceller ve yayımlar.

Sevk hareketlerinin kontrolü

MADDE 43 – (1) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan kategori I ve kategori II materyali ile bunlardan elde edilen et-kemik unu, kemik unu veya hayvan yağı sevk etmeyi amaçlayan işletmeci, işletmenin bulunduğu yerdeki ve varış işletmesinin bulunduğu yerdeki yetkili otoriteyi sevkiyat hakkında bilgilendirir.

(2) Ürünleri sevk eden yetkili otorite, birinci fıkrada belirtilen hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünleri ile 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan kategori III materyalinden elde edilen işlenmiş hayvan proteinlerinin sevkı hakkında varış yerindeki yetkili otoriteyi veri tabanı veya diğer iletişim yolları ile bilgilendirir. Varış yerindeki yetkili otorite, sevkiyatların varışı ile ilgili olarak ürünleri sevk eden yetkili otoriteyi bilgilendirir.

(3) 7 nci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan kategori I ve kategori II materyali ve birinci fıkrada belirtilen hayvan yağları, 18, 19 ve 39 uncu maddelere göre onaylanmış veya kayıt edilmiş işletmeye veya tesise, gübre söz konusu olduğunda ise varış çiftliğine doğrudan nakledilir.

(4) Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinde listelenmiş tehlikeli atıklarla karışık veya bulaşık hayvansal yan ürün veya türev ürünlerinin nakliyatı, mezkûr Yönetmelik hükümlerine göre gerçekleştirilir.

(5) Diğer ülkelere gönderilen sevkiyatlar mühürlü konteynerlerde bir sağlık sertifikası eşliğinde gönderilir. İhracatta çeşitli nedenlerle geri gönderilen ürünler geri dönme sebebi de dikkate alınarak mühürlü olarak bir veteriner sınır kontrol noktası müdürlüğünde veteriner kontrolünden geçer.

(6) Gıda ve Yemin Resmi Kontrollerine Dair Yönetmeliğin 35 inci maddesi hükümleri uygulanır.

ONUNCU BÖLÜM

Denetimler, İdari Yaptırımlar ve İtirazlar

Denetimler

MADDE 44 – (1) Bakanlık ulusal denetim programları hazırlar ve yürütür.

İdari yaptırımlar

MADDE 45 – (1) Aşağıdaki durumlarda ilgililere 5996 sayılı Kanunun 36 ncı maddesine göre idari yaptırım uygulanır.

a) Bulaşıcı hayvan hastalıkları nedeniyle 6 ncı ve 8 inci maddelerde hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerine getirilen sevk yasağına uymayan işletme ve tesislere.

b) 18 inci ve 19 uncu madde hükümlerine göre kayıt ve onay almadan faaliyette bulunan işletmelere.

c) Yetkili otorite tarafından yapılan kontrol ve denetimlerde tespit edilen ve tebliği yapılan eksiklik ve kusurları belirtilen sürede gidermeyen işletmelere.

ç) Uzak alanlar ile resmî denetim altındaki imhalar hariç, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca belirlenen katı atık toplama ve imha sahaları dışında hayvansal yan ürün ve bunların türev ürünlerini imha edenlere.

d) Bulundurulması gereken evrak ve belgeleri yerine getirmeyenlere.

Yaptırımların uygulanması ve tahsili

MADDE 46 – (1) Bu Yönetmelikte belirtilen idari yaptırımları uygulamaya Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı il müdürleri yetkilidir. İdari para cezaları otuz gün içinde ödenir.

(2) Süresi içinde ödenmeyen idari para cezaları 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil edilir.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Komisyonlar ve ilgili kuruluşlarla işbirliği

MADDE 47 – (1) Bakanlık, bu Yönetmelik hükümlerinin uygulanması için ilgili bakanlıklar, kurum ve işletmecilerle komisyonlar oluşturabilir.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) İşletme ve tesisler, 13/12/2014'e kadar bu Yönetmelik hükümlerine uyum sağlar. Uyum sağlamayan işletme ve tesislere 41 inci ve 45 inci maddelerdeki hükümler uygulanır.

Yürürlük

MADDE 48 – (1) Bu Yönetmeliğin;

a) 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (13) numaralı alt bendi 31/12/2023 tarihinde,⁽³⁾

b) 8 inci maddesi birinci fıkrasının (a) ve (d) bendi ile ikinci fıkrasının (a) bendi (**Değişik ibare:RG-6/1/2016-29585**)⁽²⁾ 1/1/2017 tarihinde,

c) 19 uncu maddesi yayımı tarihinde,

ç) Diğer hükümleri 13/6/2013 tarihinde, yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 49 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı yürütür.

⁽¹⁾ 24/12/2013 tarihli ve 28861 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (13) numaralı alt bendi 1/1/2019 tarihinde yürürlüğe girer.

⁽²⁾ Bu değişiklik 1/1/2016 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

⁽³⁾ 27/11/2018 tarihli ve 30608 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan değişiklik ile bu Yönetmeliğin 48 inci maddesinin birinci fıkrasına (a) bendi eklenmiş ve diğer bentler buna göre teselsül ettirilmiştir.

Yönetmeliğin Yayımlandığı Resmî Gazete'nin	
Tarihi	Sayısı
24/12/2011	28152
Yönetmelikte Değişiklik Yapan Yönetmeliklerin Yayımlandığı Resmî Gazetelerin	
Tarihi	Sayısı
1. 24/12/2013	28861
2. 6/1/2016	29585
3. 27/11/2018	30608

EK-1

A-Hayvansal Yan Ürün İşleyen İşletmelerin Onay Şartları

Genel Şartlar

Yem amaçlı hayvansal yan ürün işleme fabrikaları aşağıdaki şartları karşılar.

- 1- Yem maddesi üretmek amacıyla faaliyet gösteren hayvansal yan ürün işleme fabrikaları, yalnızca veteriner kontrolünden geçmiş ve insan tüketimine uygun olarak kesilen hayvanların parçalarından oluşan kategori III materyaller ile insan ve hayvanlara hastalık taşıma belirtisi olmayan memeli hayvanlar dışındaki deniz hayvanları, bunların yan ürünleri, kuluçka yan ürünleri, yumurta ve yan ürünleri ile kanatlı yan ürünlerini kullanır.
- 2- Hayvansal yan ürün işleme fabrikaları, kesimhaneler ve gıda işletmeleri ile aynı alanda yerleşik olamaz.
- 3- Kesimhanelerden ya da diğer işletmelerden kaynaklanan hayvansal yan ürünlerin işlenmesinden dolayı halk sağlığı ve hayvan sağlığına karşı oluşabilecek risklerin azaltılması için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi halinde istisnai olarak bu işletmeler aynı alanda yerleşik olabilir.
  - a) Hayvansal yan ürün işleme fabrikası kesimhanelerden ve diğer işletmelerden fiziki olarak tamamen ayrı bir şekilde yerleşik olmalıdır.
  - b) İşleme fabrikalarında aşağıdaki sistemlerin kurulu olması gerekir.
    - İşleme tesisini kesimhaneye ya da diğer işletmelere bağlayan müstakil bir taşıma sistemi olur.
    - İşleme tesisinin ayrı bir girişi ile kabul havzası, ekipmanlar ve kesimhane çıkışının ayrı bir çıkışı olur.
  - c) İşleme tesisinde, kesimhanede ve diğer işletmelerde çalışan personelin çalışmaları sırasında riskin yayılmasını önleyecek her türlü tedbir alınır.
  - ç) İşleme tesisine izin verilmeyen hiçbir personel ve hayvan girişi olamaz.Bakanlık hayvansal yan ürün işletmelerinde halk sağlığı ve hayvan sağlığı ile ilgili riskleri azaltacak diğer başka tedbirler de alabilir.
- 4- İşleme tesislerinde yeterli olacak şekilde temiz ve temiz olmayan ayrı bölümler olur. Temiz olmayan bölüm hayvansal yan ürünlerin alındığı ayrı bir bölüm olur ve bu bölüm kolaylıkla temizlenebilir ve dezenfekte edilebilir şekilde inşa edilir. Yerler sıvıların kolayca akışına imkân verecek şekilde olur.
- 5- İşleme fabrikalarında çalışanlar için yeterli giyinme yerleri, tuvaletler ve lavabolar bulunur.
- 6- İşleme fabrikaları hayvansal yan ürünlerin işlenmesi için yeterli sıcak su ve buhar üretim kapasitesine sahip olur.
- 7- Hayvansal yan ürünlerin teslim alındığı kirli bölümde gerekli hallerde gelen parçaların daha küçük parçalara ayrılması için bir parçalama ekipmanı bulundurulur ve parçalanmış materyalin işleme ünitesine doldurulması için bir doldurma ekipmanı yer alır.
- 8- Gerekli olan ısı işlem için aşağıdaki ekipmanlar tesis edilir.
  - Zamana karşı sıcaklığın izlenmesi için bir ısı ölçüm cihazı ve kritik kontrol noktalarında basınçölçer,
  - Hem işlemin kontrolü için hem de resmî kontrollerde göstermek için bütün ölçüm sonuçlarının kaydedildiği bir kayıt sistemi,
  - Isıl işlemin yetersiz olması halinde bunu engellemek için bir güvenlik sistemi, bulunur.

- 9- Gelen materyalde, işlenen materyalde ve depolanan ürünlerde bulaşmanın önlenmesi için gelen materyal ile işlenmiş ve depolanmış türev ürünlerin bulunduğu alanlar kesin bir şekilde ayrılmalıdır.
- 10- İşleme fabrikaları taşıma araçları ile hammadde alım yerlerinin temizlik ve dezenfeksiyonu için yeterli tesislere sahip olmalıdır.
- 11- İşleme fabrikalarında hammadde alımının yapıldığı kirli bölümden ayrılan nakliye araçlarının tekerlerinin ve diğer bölümlerinin dezenfeksiyonu için yeterli bir donanım olmalıdır.
- 12- Bütün işleme fabrikaları atık su yok etme sistemine sahip olmalıdır.
- 13- İşleme fabrikaları gerekli analizleri yapabilecek bir laboratuvara sahip olmalı ya da bu analizleri yapabilecek harici bir laboratuvar hizmetlerinden yararlanmalıdır.
- 14- Bir risk değerlendirme gerekli olduğunda işletme, Bakanlığın yetkili denetim görevlilerinin kalabileceği yeterli ve donanımlı bir odayı denetçilere tahsis eder.

Özel şartlar

- 1- Kategori III materyal işleyen işleme fabrikaları kategori I ve kategori II materyal işleyen fabrikalar ile aynı alanda yerleşik olamaz.
- 2- Ancak kategori III işleme fabrikası ile diğer işletmeler tamamen birbirinden ayrı binalarda ise ve hammadde alımı sırasında, işleme sırasında, ürünlerin depolanması sırasında çapraz bulaşmayı önleyecek tüm tedbirlerin alınması halinde kategori III materyal işleme fabrikaları diğer işletmeler ile aynı alanda yerleşebilir.
- 3- Kategori III materyal işleme fabrikaları gelen hammaddede ambalaj malzemesi, metal cisimler gibi yabancı maddeleri kontrol edecek ve ayıracak bir sisteme sahip olmalıdır. Hammaddeler işlenmeden önce bu yabancı cisimler ayrılmalıdır.

Hijyen ve İşleme Şartları

Genel Hijyen Şartları

- 1- Bu Yönetmeliğin 20 nci maddesinde belirtilen genel hijyen şartlarına ilave olarak işletmeler böcekler, kuşlar ve kemirgenler için dökümente edilebilir bir pest kontrol programına sahip olmalı ve uygulamalıdır.

İşleme Şartları

- 1- İşleme sürecini izlemek için doğru kalibre edilmiş kayıt cihazları kullanılmalıdır. Kalibrasyon tarihleri ile ilgili kayıtlar saklanmalıdır.
- 2- İşleme sırasında yeterli ısıya maruz kalmayan ya da pişirme kazanından düşen materyal tekrar ısı işleme tabi tutulmalı ya da imha edilmelidir.
- 3- Hammaddeler ve parça büyüklükleri ile ısı işlem sırasında uygulanan sıcaklıklar ile ilgili kritik kontrol noktaları belirlenmeli ve işleme metodunda yer almalıdır.

İşleme metodu

- 1-Memeli kara hayvanları için aşağıdaki işleme metodu kullanılır.

- Küçültme:

Eğer işlenecek hayvansal yan ürünler 50 milimetreden büyükse uygun araçlar kullanılarak materyal 50 milimetreyi geçmeyecek şekilde küçültülür. Parçalama ekipmanı günlük olarak kontrol edilir ve durumu kaydedilir. Eğer kontroller sonucu küçültmek üzere parçalanmış materyal 50 milimetre üzerinde ise işlem durdurulur ve işlem yeniden başlamadan önce ekipman tamir edilir.

- Zaman, Sıcaklık ve Basınç:

50 milimetreyi geçmeyen büyüklükteki hayvansal yan ürünler en az 3 atmosfer basınç altında, 133 °C nin üzerinde bir iç merkez sıcaklığında en az 20 dakika aralıksız pişirilmelidir.

Sterilizasyon kazanındaki basınç içerideki havanın tamamen boşaltılması ve yerine buharın doldurulması ile elde edilmelidir.

- Isıl işlem batch sistemi ya da daimi sistem olarak gerçekleştirilebilir.

2-Tavuk unu gibi memeli olmayan hayvansal proteinleri üreten işletmeler birinci metodun

dışında ayrıca EK-2'deki mikrobiyolojik kriterleri sağlayan başka bir metot

kullanabilir. Bu işletmeler insan ve hayvan sağlığına karşı önemli bir risk

oluşturmayacak şekilde tehlikeleri en aza indirecek bir işleme metodu kullanmalıdır. Mikrobiyolojik kriterlerin sağlandığı kritik kontrol noktaları ile ilgili detaylar izlenmeli ve saklanmalıdır, bu sayede işletme sahibi ve yetkili Bakanlık denetim görevlileri işleme sürecini izleyebilir.

Balık unu işletmeleri birinci metodun dışında, nihai üründe EK-2'deki mikrobiyolojik kriterleri sağlayan başka bir metot kullanılabilir.

B- Pet hayvanı (Ev ve Süs Hayvanı) Yemi Üreten İşletmelerin Onay Şartları

Genel şartlar

1-İşlenmiş pet hayvan yemi ve köpek çiğneme ürünleri üretimi için Bu Yönetmeliğin 7 nci maddesi birinci fıkrası (c) bendinin (6), (13), (14), (15) ve (16) numaralı alt bentlerinde belirtilen maddeler dışındaki kategori III materyal kullanılır. Çiğ pet hayvanı yemleri için ise deri ve postlar, boynuz, diz ve dirsek eklemi, ayaklar, domuz kılları ve tüyler dışında 7 nci maddenin birinci fıkrası (c) bendinin (1) ve (2) numaralı alt bentlerinde belirtilen kategori III materyal kullanılır.

2-İşletme gelen materyalin güvenli bir şekilde muamele edilmesi ve depolanması için ve

üretim sonrası kullanılmayan yan ürünlerin imhası için yeterli tesislere sahip olmalıdır,

ya da bu ürünler yakma tesislerine veya biyogaz ya da kompost tesislerine gönderilmelidir.

Özel şartlar

1-Çiğ pet hayvan yemi

- Çiğ pet hayvan yemleri herhangi bir sızıntıya imkan vermeyecek şekilde yeni ambalajlarda paketlenir.

- Üretimden satış noktasına kadar herhangi bir bulaşmayı önlemek için her türlü tedbir alınmalıdır.

2- İşlenmiş pet hayvan yemi

- Konserve mamalar minimum 3 Fc değerinde ısıl işleme tabi tutulmalıdır.

- Konserve mamalar dışında diğer işlenmiş pet hayvan yemleri en az 90 °C ısıl işleme tabi tutulmalıdır

-Üretim sonrası işlenmiş pet hayvan yemlerinin bulaşmaya maruz kalmamaları için her türlü tedbir alınmalıdır.

-İşlenmiş pet hayvan yemleri yeni ambalajlarda paketlenir.

3- Köpek çiğneme ürünleri

-Köpek çiğneme ürünleri salmonella dahil patojenik mikroorganizmaları yok edecek bir ısıl işleme tabi tutulmalıdır.

- Isıl işlem sonrası köpek çiğneme ürünlerinin bulaşmaya maruz kalmaması için her türlü tedbir alınmalıdır.

- Köpek çiğneme ürünleri yeni bir ambalaj içinde paketlenmelidir.

4- Konserve pet hayvan yemleri dışında işlenmiş pet hayvan yemleri ve köpek çiğneme

ürünlerinden üretim sırasında veya sevkiyat öncesi depolama sırasında rastgele numuneler alınır. Alınan numunelerde aranan mikrobiyolojik standartlar EK-2’de verilmiştir. En az 3 Fc değerinde ısıtma işlemi uygulanan konserve mamuller için bu standartlar aranmaz.

5-Çiğ pet hayvan yemlerinden üretim sırasında ya da sevkiyat öncesi depolama sırasında rastgele numune alınır. Alınan numunelerde aranan mikrobiyolojik standartlar EK-2 de verilmiştir.

EK-2

işlenmiş hayvansal kökenli yemler ve hayvansal kökenli yem ihtiva eden işlenmiş pet hayvan yemleri (köpek çığneme ürünleri dahil) için mikrobiyolojik kriterler;

Salmonella : 25 gr lık örnekte hiç yok : $n = 5, c = 0, m = 0, M = 0$

(Değişik:RG-24/12/2013-28861) Enterobacteriaceae: 1 gr’lık örnekte en çok: $n = 5, c = 2, m = 10, M = 300n =$ Test edilen örnek sayısı

m = Bakteri sayısında eşik değeri; eğer bütün örneklerde bakteri sayısı bu değeri aşmaz ise sonuç olumlu değerlendirilir

M = Bakteri sayısı için en yüksek değer : eğer bakteri sayısı bir yada fazla örnekte “ M ” yada daha fazla miktarda ise sonuç olumsuz olarak değerlendirilir.

c = Bakteri sayısının “ m ” veya “ M ” arasında olabileceği örnek sayısı, diğer örneklerde bakteri sayısı “ m ” veya bunun altında ise sonuç yine kabul edilebilir sayılır

Çiğ pet hayvan yemleri için mikrobiyolojik kriterler;

Salmonella : 25 gr lık örnekte hiç yok : $n = 5, c = 0, m = 0, M = 0$

(Değişik:RG-24/12/2013-28861) Enterobacteriaceae: 1 gr’lık örnekte en çok: $n = 5, c = 2, m = 10, M = 5000$

m = Bakteri sayısında eşik değeri; eğer bütün örneklerde bakteri sayısı bu değeri aşmaz ise sonuç olumlu değerlendirilir

M = Bakteri sayısı için en yüksek değer : eğer bakteri sayısı bir yada fazla örnekte “ M ” yada daha fazla miktarda ise sonuç olumsuz olarak değerlendirilir.

c = Bakteri sayısının “ m ” veya “ M ” arasında olabileceği örnek sayısı, diğer örneklerde bakteri sayısı “ m ” veya bunun altında ise sonuç yine kabul edilebilir sayılır.